

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA
Consiliul Național pentru Drepturile Omului

PROCES –VERBAL NR.1
al ședinței ordinare a Consiliului național pentru drepturile omului
din 15 iulie 2025

Au prezidat: **DI Dorin RECEAN, Prim-ministru,**
președinte al Consiliului național pentru drepturile omului
Oleg SEREBRIAN, Viceprim-ministru pentru reintegrare

Prezenți membrii Consiliului:

Ana CALINICI	Secretar de stat al Guvernului
Tatiana PÂRVU	Ministerul Afacerilor Externe
Veronica MIHAILOV-MORARU	Ministerul Justiției
Liliana MORARU	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
Sergiu GHERCIU	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
Angela ȚURCANU	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
Ana LUCA	Ministerul Finanțelor
Daniella MISAIL-NICHITIN	Ministerul Afacerilor Interne
Anatolie NOSATÎ	Ministerul Apărării
Ludmila PAVLOV	Ministerul Educației și Cercetării
Sergiu PRODAN	Ministerul Culturii
Ion PRISĂCARU	Ministerul Sănătății
Alexei BUZU	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
Aliona RUSNAC	Ministerul Mediului
Olga PETUHOVA	Agenția Relații Interetnice
Oleg CARA	Biroul Național de Statistică
NICOLAE VASILENCO	Inspectoratul de Stat al Muncii
Mariana CHERPEC	Consiliul Superior al Procurorilor
Sergiu RUSSU	Procuratura Generală
Ceslav PANICO	Avocat al Poporului
Vasile COROI	Avocat al Poporului pentru drepturile copilului
Ian FELDMAN	Consiliul pentru egalitate
Eugeniu COVRIG	Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova
Carolina BAGRIN	Centrul de Resurse Juridice din Moldova

Nicoleta HRIPLIVII	AO „Promo-Lex”
--------------------	----------------

Invitați:

Natalia POSTICA	Cancelaria de Stat
Tatiana CERNOMORIȚ	Oficiul ONU pentru Drepturile Omului
Olga STOLER	UN Women
Iulia GHEORGHIEȘ	
Veronica GOINIC	UNICEF
Iuliana STRATAN	
Angela CAPCELEA	
Ana CHIRIAC	
Mirela CHIRIAC	Consiliul Europei
Andrei CURĂRARU	
Neli LELENCO	WatchDog
Liliana VIȚU-EȘANU	Agencia Națională de Prevenire și Combatere a Violenței împotriva Femeilor și a Violenței în Familie
Angelica CARAMAN	Consiliul Audiovizualului
Mihaela MARTÎNOV	Comisia Electorală Centrală
Irina COROBCENCO	Ministerul Afacerilor Externe
	AO „Promo-Lex”

Secretariatul Consiliului:

Lilia PASCAL	Secretar al Consiliului, șef al Direcției drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, Cancelaria de Stat
Angela ZAGAICIUC	Consultant principal al Direcției drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, Cancelaria de Stat

ORDINEA DE ZI:

Ora: 10.00-10.05	Cuvânt de deschidere. Aprobarea proiectului Agendei. Dorin RECEAN , Prim-ministru Președinte al Consiliului Național pentru Drepturile Omului
Ora 10.05-10.25	Situația persoanelor cu dizabilități mintale – în comunitate, cât și în instituțiile rezidențiale sau spitalicești Raportori: Ion PRISĂCARU , secretar de Stat, Ministerul Sănătății Alexei BUZU , Ministru al muncii și protecției sociale

	<i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 10.25-10.45	Situația drepturilor omului în regiunea transnistreană <i>Raportori:</i> Oleg SEREBRIAN , Viceprim-ministru pentru reintegrare Alexei BUZU , Ministru al muncii și protecției sociale <i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 10.45-11.00	Dezinformarea, falsuri informaționale și combaterea acestora <i>Raportor:</i> Andrei CURĂRARU WatchDog <i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 11.00-11.15	Discursul de ură în contextul alegerilor parlamentare viitoare <i>Raportori:</i> Angelica CARAMAN , Președinta Comisiei Electorale Centrale Liliana VIȚU , Președinta Consiliul Audiovizualului <i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 11.15-11.25	Modificarea HG 65/2019 cu privire la Consiliul național pentru drepturile omului. Concept <i>Raportor:</i> Ana CALINICI , Secretar de Stat al Guvernului <i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 11.25-11.30	Crearea Comisiilor specializate în cadrul Consiliului național pentru drepturile omului <i>Raportor:</i> Lilia PASCAL , șefă, Direcția drepturile omului și cooperarea cu societatea civilă, Cancelaria de Stat <i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 11.30-11.50	Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027 (PNADO 2024-2027). Raport. <i>Raportor:</i> Ana CALINICI , Secretar de Stat al Guvernului

	<i>Comentarii, întrebări, discuții</i>
Ora 11.50-12.00	Concluzii. Aprobarea Deciziei. Închiderea ședinței Ana CALINICI , Secretar de Stat al Guvernului

DESFĂȘURAREA ȘEDINȚEI:

DI SEREBRIAN a deschis ședința Consiliului Național pentru Drepturile Omului (în continuare - CNDO), menționând că CNDO este un cadru esențial de dialog, cooperare și coordonare interinstituțională pentru promovarea și protejarea drepturilor fundamentale în Republica Moldova.

A subliniat că angajamentele internaționale și cele de pe agenda integrării europene, ne obligă la acțiuni bine coordonate, transparente și durabile în domeniul drepturilor omului.

A remarcat că agenda ședinței de azi reflectă un șir de subiecte de relevanță majoră - de la respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități mintale, până la situația drepturilor omului în regiunea transnistreană, impactul dezinformării și discursului de ură, precum și consolidarea cadrului normativ și instituțional privind activitatea CNDO. Unele dintre ele au fost incluse urmare discuțiilor cu Avocatul Poporului și vizează nemijlocit persoanele ce necesită o atenție și un suport mai intens în protejarea drepturilor lor.

A menționat despre importanța Programului național privind respectarea drepturilor omului pentru perioada 2024–2027, iar progresul în implementarea acestuia depinde în mod direct de angajamentul fiecărei instituții reprezentate la ședință.

A îndemnat participanții la un dialog deschis și constructiv, care va contribui la identificarea soluțiilor concrete, la consolidarea cooperării între instituții și la formularea unor decizii utile și aplicabile.

Dna HRIPLIVÎI, Promo-Lex, a solicitat modificarea agendei, cu discutarea doar a unor subiecte incluse, din motiv că sunt foarte multe subiecte care necesită mai mult timp pentru discuții și organizarea unei noi ședințe în perioada apropiată.

DI SEREBRIAN a menționat că timpul alocat pentru fiecare subiect va fi ajustat.

Dna COROBCENCO, Promo-Lex, a menționat despre necesitatea prezenței reprezentanților Inspectoratului General al Poliției, la discutarea subiectului Discursul de ură, și excluderea acestui subiect din agendă cu includerea lui pentru o altă ședință.

DI SEREBRIAN a propus să fie adoptată agenda cu ajustarea timpului pentru fiecare subiect. S-a decis să fie discutate primele 4 subiecte din agendă și dacă va mai fi timp disponibil se vor discuta și celelalte subiecte.

DI PANICO, a susținut ideea organizării mai multor ședințe însă de nu a exclude subiectele privind PNADO și Crearea comisiilor specializate și modificarea HG 65/2019.

S-a decis organizarea unei ședințe ulterioare cu discutarea subiectelor care nu vor reuși a fi abordate la ședința din 15.07.25.

Subiectul I: Situația persoanelor cu dizabilități mintale – în comunitate, cât și în instituțiile rezidențiale sau spitalicești

Ion PRISĂCARU, Ministerul Sănătății a menționat progresele în domeniu și anume:

Legea 114/2024 privind sănătatea și bunăstarea mintală a intrat în vigoare în decembrie 2024. Legea acordă o atenție deosebită grupurilor vulnerabile, inclusiv copiilor și persoanelor vârstnice, în special ce ține de asigurarea accesului la servicii de sănătate mintală și consiliere. Totodată, sunt prevăzute noi prevederi cu privire la consimțământul informat pentru acceptarea serviciilor de sănătate mintală, asigurarea drepturilor pacientului în procesul de internare nevoluntară în staționarul psihiatric.

Programul național privind sănătatea mintală pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 971/2023, este un document de politici pe termen mediu cu privire la asigurarea măsurilor de control și răspuns la problemele de sănătate mintală în Republica Moldova.

Realizarea începând cu 2014 a reformei serviciilor de sănătate mintală cu suportul Biroul de Cooperare al Elveției, în cadrul proiectului „Reforma Serviciilor de sănătate mintală din Republica Moldova”, care urmărește îmbunătățirea bunăstării utilizatorilor de servicii de sănătate mintală prin asigurarea accesului la acest tip de servicii la nivel de comunitate, cât mai aproape de locul de trai al beneficiarilor.

A fost prezentată informația privind:

- sistemul de servicii medicale de sănătate mintală prestate la nivelul asistenței medicale primare și spitalicești;
- sistemul de servicii medicale de sănătate mintală acordate copiilor;
- date statistice privind activitatea serviciilor de sănătate mintală în 2024;
- prevenirea suicidului;
- fortificarea capacităților medicilor, asistenților medicali și specialiștilor din domeniu;

Au fost menționate și problemele de importanță majoră din sistem care necesită intervenție:

- conectarea serviciilor de sănătate mintală la sistemul de sănătate general cu alte servicii complementare (servicii medicale generale, reabilitare, intervenții timpurii, prietenoase tinerilor, ș.a.), dar și dezvoltarea conexiunilor cu alte servicii de suport necesare unei incluziuni sociale favorabile a persoanelor (sociale, muncă, educație, justiție, ș.a.);
- readucerea a ceea ce se numește „narcologie” în albia nativă a psihiatriei ca un compartiment al serviciilor integrate de sănătate mintală sub denumirea de „adictologie”. Dezvoltarea și extinderea acestei ramuri este esențială prin impactul tot mai agresiv al fenomenului drogurilor, jocurilor de noroc și rețelelor de socializare asupra sănătății mintale a tinereii populații;
- diversificarea serviciilor în cadrul spitalelor de psihiatrie trebuie să fie conform necesităților stringente ale persoanelor afectate de maladii mintale. Astfel, se prevede trecerea de la abordarea medicalizată la una psiho-socială cu includerea spectrului de servicii de reabilitare și creșterea autonomiei pacienților pentru viața socială;
- un aspect al sănătății mintale trecut sub tăcere este tratamentul prin constrângere pentru persoanele în conflict cu legea. Abordările juridice și medicale sunt diferite și nu există un consens asupra acestui subiect. Fenomenul este redat cu teroare în mass-media ceea ce servește drept impediment pentru accesul la justiție și reabilitarea persoanelor pentru care se aplică măsuri de constrângere cu caracter medical. În acest scop, a fost coordonat un plan de acțiuni

cu oficiul Consiliul Europei la Chișinău, pentru acordarea suportului în elaborarea unui concept privind tratamentul prin constrângere și definitivarea în actele legislative a mecanismelor și măsurilor legale ce vizează persoanele cu maladii psihice care au săvârșit infracțiuni.

- depresia care este în continuă creștere și se consideră a fi boala secolului XXI prin amploarea și impactul său asupra nivelului de satisfacție a vieții și capacitatea de funcționare este o provocare pentru guvernare. Acest fenomen implică o componentă economică și una socială și creșterea ratei suicidului printre tineri și la vârsta aptă de muncă. Igiena mintală la locul de muncă și în societate, inclusiv serviciile de suport ar garanta o protecție și siguranță a persoanelor afectate de depresie.

Esențiale sunt programele de promovare a sănătății mintale ca componentă intrinsecă a conceptului de sănătate. Programele de educație pentru un mod sănătos de viață trebuie să includă componente ale igienei mintale nu doar pentru persoanele afectate de maladii mintale, dar și pentru populația generală, inclusiv prin acordarea suportului privind factorii care influențează sănătatea mintală a cuplului și a viitorului copil.

Protecția sănătății mintale necesită un efort conjugat, serviciile de sănătate mintală trebuie să fie parte componentă a serviciilor de sănătate, să fie accesibile, cât mai aproape de locul de trai, să răspundă necesităților persoanelor, să fie flexibile, să fie multidisciplinare și profesionale, acceptabile și sustenabile financiar.

Respectarea drepturilor omului și asigurarea demnității persoanelor cu probleme de sănătate mintală constituie un principiu fundamental în procesul de reformă a serviciilor din domeniu.

În perioada următoare, Ministerul Sănătății va continua extinderea rețelei de servicii prin deschiderea de noi paturi spitalicești în raioane și desconcentrarea serviciilor, astfel încât acestea să fie mult mai accesibile și mai aproape de beneficiarilor.

A.BUZU, a menționat cele mai stringente probleme din domeniu:

Este important de asigurat că la nivel local este o abordare cât mai integrată de servicii și suport inclusiv din partea asistenței sociale. La moment nu este o evidență la câte persoane cu dizabilități mintale se oferă acest suport, după gradul de dizabilitate. În septembrie va fi implementat la nivel național modulul digital pe management de caz care va permite evidența veridică a beneficiarilor sistemului social. În prezent copii și adulți sunt 12676 persoane cu dizabilități în management de caz.

Servicii Sociale îmbunătățite:

- **Serviciul „Echipă mobilă”:** funcțional și dotat (inclusiv cu transport) în toate raioanele.
- **Asistență personală:** 7060 asistenți oferă îngrijire pentru persoane cu dizabilități severe;
- **Îngrijire la domiciliu:** extins și disponibil în toate raioanele țării.

Dezinstituționalizarea este un aspect important. Din 2021-2025 s-a reușit dezinstituționalizarea a 7 % pentru adulți, pentru copii 42 % (398 copii cu dizabilități severe). Acest procentaj a fost atins grație dezvoltării la nivel local a serviciului specializat - asistența parentală profesionistă.

Rămân instituționalizați 1861 de adulți în centrele de plasament din țară.

Ca urmare a sesizărilor privind cazuri grave de abuz și exploatare prin muncă la Centrul de Plasament din Bădiceni, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a inițiat două anchete oficiale și a aplicat un set complex de măsuri:

1. directorul a fost suspendat

2. a fost introdus Registrul de evidență digitală a beneficiarilor, pentru a cunoaște despre locația acestora, pentru a asigura o monitorizare a beneficiarilor în afara teritoriului centrului de plasament
3. 24 angajați au fost sancționați, inclusiv cu suspendări din funcții
4. Grup de criză și plan de acțiuni aprobat – a fost constituit un grup interdepartamental care a elaborat un plan de intervenție cu măsuri urgente și vizite inopinate pentru monitorizarea respectării drepturilor beneficiarilor din cadrul centrului.

DI D. RECEAN a salutat lucrările în cadrul CNDO.

A vorbit despre problemele cu care se confruntă cetățenii și necesitatea stringentă de a identifica un mecanism și a găsi soluții la cazurile colectate în procesul efectuării vizitelor în teritoriu, după cum urmează:

1. Fenomenul violenței în familie prezent în cadrul familiilor cu membri cu dizabilități mintale, fiind atestate plângeri de abuz din partea copiilor cu probleme de sănătate mintală asupra părinților;
2. Abandon școlar din partea copiilor rămași în grija bunicilor;
3. Incluziunea copiilor cu retard mental în sistemul de învățământ general (grădinița și școală): fenomenul de bullying, pregătirea profesorilor de a asigura interacțiunea cu acel copil, educarea celorlalți în interacțiunea cu astfel de copii;

Cu referire la *regiunea transnistreană*: este important de a apăra drepturile cetățenilor din stînga Nistrului. Suntem angajați într-un proces activ de comunicare și utilizare a tuturor mijloacelor pe care le deține Guvernul, inclusiv printr-un mecanism de reglementare instituționalizat, eficiența căruia depinde de implicarea instituțiilor internaționale care ne asistă în procesul de mediere și dialogul dintre autoritățile de pe ambele maluri.

Dezinformarea este un subiect important. Dreptul de a fi informat corect și mecanismele prin care informația ajunge la societate. Este o problemă sistemică care crește în societate.

În concluzie, dl Recean a menționat că este important să se asigure respectarea drepturilor care deja sunt oferite și legalizate/instituționalizate, iar platforma comisiilor specializate ale CNDO poate fi utilizată pentru discuții mai aprofundate ale cazurilor concrete astfel intervențiile asigurate în plan intersectorial, va spori eficiența și impactul deciziilor luate.

Subiectul II: Analiza situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană.

DI O. SEREBRIAN

A prezentat analiza situației privind respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană.

Situația drepturilor omului în regiunea transnistreană reprezintă în continuare o problemă majoră, cauza principală fiind nereglementarea conflictului transnistrean, lipsa controlului efectiv asupra teritoriului din stînga Nistrului și, implicit, capacitatea limitată de intervenție a autorităților în acea zonă. Însă, acest lucru nu trebuie să oprească autoritățile în a-și îndeplini obligațiile pozitive în ceea ce privește drepturile omului în regiunea transnistreană.

Modul în care a fost gestionată, cu sprijinul partenerilor internaționali, situația de criza energetică de la începutul acestui an, a permis evitarea declanșării unei crize de proporții, inclusiv cu consecințe umanitare, care ar fi afectat și mai grav drepturile omului în regiunea transnistreană, cu efecte asupra dezvoltării societății la scara întregii țări. Dincolo de consecințele crizei energetice, atenția autorităților se îndreaptă spre a întreprinde măsuri pe câteva direcții pentru asigurarea unor categorii de drepturi și libertăți fundamentale. Acestea au fost reflectate și condițiile formulate în cadrul asistenței umanitare oferite de UE

în criza energetică, iar Tiraspolul a marcat progrese minore în realizarea lor: eliberarea deținuților politici (*doar 5 cetățeni au fost eliberați din detenție ilegală, printre care sunt doar 2 dintre cei încarcerați pentru exprimarea opiniilor personale*), soluționarea problemei sediilor pentru școlile din subordinea Ministerului Educației și Cercetării (*procesul a demarat pe platforma grupurilor de lucru pentru educație și este tergiversat de către Tiraspol*); libertatea de circulație a jurnaliștilor din dreapta Nistrului, difuzarea postului public de TV (*începând cu 4 februarie 2025, în pachetul de televiziune de bază a operatorului de comunicații din regiunea transnistreană, a devenit accesibil postul de televiziune național Moldova1, însă jurnaliștii în continuare nu au acces în regiune*), eliminarea posturilor ilegale (*au fost înlăturate câteva posturi și blocaje pe drumuri instalate în 2022, iar celelalte sunt menținute*).

Dreptul la libera circulație a populației de pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv al reprezentanților presei, societății civile și funcționarilor statului rămîne una din cele mai importante probleme care trebuie soluționată în dosarul drepturilor omului în raioanele de est. S-a reușit deblocarea unor artere de circulație, intrări și ieșiri în/din localitățile situate în Zona de Securitate, structurile tiraspolene evacuând unele blocuri de beton și infrastructura colaterală. În același timp, Tiraspolul nu a evacuat nici un punct staționar de control din Zona de Securitate la care sunt stopate, verificate și supuse la plăți ilegale persoanele, mijloacele de transport și mărfurile transportate.

Reprezentantul politic al Chișinăului solicită pe toate platformele procesului de negocieri să fie asigurat **accesul pentru jurnaliști** și posibilitatea de a-și exercita acolo meseria. Au existat câteva cazuri în ultimii doi ani de reținere de către structurile tiraspolene a unor reprezentanți ai mass-media de la Chișinău, de la Căușeni – unde a trebuit de intervenit urgent implicând partenerii internaționali, pentru a-i elibera. Unora li se blochează accesul chiar în posturile de control ilegale. Unui alt grup de 4 jurnaliști le-a fost retras abuziv acreditarea la Comisia Unificată de Control.

Chișinăul insistă în continuare pentru **accesul Avocatului Poporului și promotorilor drepturilor omului** din societatea civilă. Reprezentantul politic al Chișinăului a propus Tiraspolului să operaționalizeze un mecanism pentru acordarea suportului necesar în cazurile individuale de încălcare a drepturilor omului care să includă deschiderea de oficii la Chișinău și Bender cu participarea reprezentanților societății civile, mediului academic, apărătorilor drepturilor omului, juriștilor de pe ambele maluri ale Nistrului, precum și a organizațiilor internaționale interesate (OSCE, ONU, CE), unde victimele abuzurilor ar putea depune plângeri, beneficia de asistență juridică gratuită etc. Deocamdată Chișinăul are refuzul din partea Tiraspolului și la acest subiect.

Libertatea de exprimare este afectată în continuare prin promovarea de către decidenții tiraspoleni în ultimele luni a câtorva „inițiative” abuzive care prevăd pedepse ilegale privative de libertate, în unele cazuri chiar și de până la 10 ani, pentru fapte legate de prelucrarea, stocarea și transmiterea „peste hotare” a informațiilor în format electronic conținând date cu caracter personal. O altă decizie ilegală a Tiraspolului vine să „autorizeze” blocarea serviciilor de telefonie (fixă și mobilă) și de internet la discreția exponenților structurilor de forță transnistrene, în caz dacă vor constata în discuțiile telefonice sau postările pe rețelele sociale opinii critice față de procesele locale. Sunt reprimați și încarcerați cetățenii care expun poziții negative față de declanșarea războiului din Ucraina și față de prezența militarilor ruși în regiune. Activitatea mass-media și asociațiilor obștești din regiune este strict supravegheată și dirijată de structurile de forță neconstituționale.

Instituțiile statului au înregistrat zeci de plângeri privind detenția ilegală, persecutare și intimidare, care vizează încălcarea **dreptului la libertate, dreptului la viață, dreptului la un proces echitabil**. Deși riscă să fie pedepsiți cu privare de libertate, oamenii continuă să se adreseze autorităților pentru a contribui la eliberarea deținuților ilegali. O problemă mare continuă să fie așa numita Lege a extremismului. La Tiraspol se invocă frecvent așa zisa lege a separatismului, care nu există însă, doar a fost o completare a

Codului penal RM. Tiraspolul insistă că eliminarea legii extremismului va fi conectată la legea separatismului, în baza căreia se produc cele mai multe ilegalități. Organele de aplicare a legii intervin potrivit competențelor în cazul acestor încălcări grave ale drepturilor omului prin pornirea și desfășurarea urmăririi penale. **Persoanele deținute ilegal** de către structurile de la Tiraspol se află în cea mai gravă situație. Deținuții sunt lipsiți de condiții elementare ce le-ar asigura accesul la asistență medicală, întrevederea cu rudele sau avocații. Interacționăm cu Misiunea OSCE, reprezentanții căreia au putut să viziteze în ultimii ani câțiva deținuți ilegali și au mers încolo împreună cu personal medical pentru a verifica starea de sănătate a unor cetățeni deținuți ilegal. După recenta punere în libertate a câțiva cetățeni deținuți ilegali din detenție ilegală din regiunea transnistreană, a ieșit la suprafață necesitatea de a gestiona corect și multi-instituțional aspectele legate de sprijinirea persoanelor eliberate, precum și a persoanelor nevoite să părăsească domiciliul din regiunea necontrolată ca urmare a persecuțiilor din partea structurilor neconstituționale.

Trebuie de acționat cu fermitate în sprijinul acestor persoane, în spiritul obligației statului de a asigura respectarea drepturilor cetățenilor săi. Deoarece în regiunea transnistreană autoritățile nu au acces, oportunitățile trebuie create și asigurate pe malul drept al Nistrului. Aici trebuie de încurajat să se implice toate instituțiile conform domeniilor de responsabilitate, fiindcă este vorba despre intervenția rapidă pentru a asigura un sprijin complex: cazare, asigurare medicală, asigurare socială, asistență juridică, recunoaștere drept victimă a infracțiunilor, sprijin financiar etc. Anual nu avem mai mult de 4-10 persoane care necesită suport de acest gen. Este primordial ca Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne să prezinte propuneri concrete pentru ajustarea cadrului normativ astfel încât să fie bine conturat mecanismul de intervenție în asemenea cazuri. Invocarea faptului că legislația noastră nu cunoaște noțiunea de „*persoane intern strămutate*” nu trebuie să fie un obstacol. Această noțiune are o definiție mult mai largă în documentele ONU și nu se referă la cazurile analizate.

O problemă majoră rămân a fi cele **8 școli** cu predare în limbă română, dar la fel este una dintre cele mai mari preocupări în politicile de reintegrare și de promovare a drepturilor omului. Problema vizează dotarea școlilor cu sedii proprii, cu condiții adecvate, și revenirea acestora în localitățile de baștină ale profesorilor și elevilor, în special pentru Liceul „Evrîca” din Râbnîța, Liceul „Ștefan cel Mare” din Grigoriopol; este extrem de acută nevoia amplasării într-un sediu adecvat. În acest an, s-a reușit inițierea unui dialog cu Tiraspolul referitor la posibilitatea reîntoarcerii complexului de clădiri de care anterior a fost privat Liceul „Evrîca” din Râbnîța. Tiraspolul impune multe precondiții nefondate, încearcă să tergiverseze procesul, dialogul este anevoios, însă Ministerul Educației și Cercetării urmează să fie insistent și consecvent, pentru a atinge acest obiectiv împreună cu Biroul politici de reintegrare.

Pentru soluționarea problemelor din domeniul drepturilor omului în această regiune a țării este important de abordat sistematic în procesul de negocieri problematica drepturilor omului în stânga Nistrului; trebuie de menținut o cooperare productivă cu toți factorii relevanți și de creat mecanisme eficiente atât pentru intervenții prompte în cazuri individuale, cât și pentru a asigura drepturile omului în regiunea transnistreană prin instrumente disponibile și a garanta accesul victimelor încălcărilor la remediile naționale.

Nereglementarea conflictului transnistrean și absența controlului efectiv asupra regiunii transnistrene nu exonerează autoritățile constituționale de sarcina de a promova și proteja drepturile omului în raport cu locuitorii de acolo, inclusiv prin întreprinderea de acțiuni reale de sprijin, prin adoptarea de măsuri legislative de protecție, dar și prin sancționarea individuală a persoanelor vinovate de comiterea abuzurilor grave în domeniul drepturilor omului.

DI. BUZU, a menționat că în perioada ultimilor 2 ani cu suportul colegilor de la Promo-lex au fost prezentate cazuri specifice în care persoanele, foști deținuți politici aflați pe teritoriul din stînga Nistrului

solicitau suport. Însă la moment nu este cadrul legal procedural aprobat cum de procedat. Au fost găsite soluții ad-hoc, însă trebuie de avut discuții interinstituționale la acest capitol. Este important ca toate intervențiile de asistență acordate, ca ex. orice intrare plăți, prestări servii, serviciu social prestat/accesat trebuie să se bazeze pe un anumit statut, care trebuie să fie acordat, dar care la moment nu dispune de un mecanism clar.

Crearea anumitor servicii va crea potențiali beneficiari și este necesar de gestionat corect acest lucru. Pentru acordarea suportului pe diferite categorii este importantă planificarea din timp a mijloacelor financiare.

Prestațiile sociale au fost îmbunătățite, sistemul de protecție socială devine mai atractiv pentru cetățenii noștri de pe teritoriul din regiunea transnistreană și anume de plățile care nu sunt legate de aspectul contributiv. Copii au beneficiat de ajutorul acordat cu prilejul sărbătorii de Paști, indemnizația la naștere, indemnizația de 1000 lei pînă la vîrsta de 2 ani. La acordarea/accesarea a tuturor tipurilor deservicii sociale sunt încă impedimente.

În interiorul Guvernului este necesar să fie un grup de lucru pentru a modela anumite cazuri, ca să poată fi găsite soluții interdisciplinare.

Dna MIHAILOV-MORARU a menționat că sunt impedimente în ceea ce ține de protecția persoanelor deținute și anume în penitenciarul 8 și 12. Provocările se mențin și asupra liberei circulații a rudelor persoanelor deținute, dar și a colaboratorilor care activează în aceste penitenciare. Ministerul Justiției a semnalat dificultățile în asigurarea adecvată a resurselor esențiale pentru penitenciarele nr. 8 și 12 din Bender, cum ar fi alimente, medicamente, asistență medicală, aprovizionarea centralizată prin intermediul rețelelor ingineresti cu energie electrică, apă potabilă și canalizare etc. Impedimente de ordin administrativ (verificări ale actelor și mijloacelor de transport) întâmpină și colaboratorii din penitenciare care nu au domiciliul în Bender, precum și vizitatorii deținuților.

În cadrul discuțiilor despre situația persoanelor cu dizabilități mintale, ministra a subliniat importanța unei abordări interinstituționale integrate privind protecția acestora, în special în situațiile în care se află în conflict cu legea sau în regim de detenție. „Este esențial ca Ministerul Justiției, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Sănătății să colaboreze pentru a asigura cele mai bune condiții de asistență, tratament și medici calificați”, a precizat ministra.

În raportul de activitate al Agentului guvernamental pentru anul precedent, se precizează că, deși a scăzut numărul de cereri adresate Curții Europene a Drepturilor Omului, persistă probleme sistemice, printre care și cele ce vizează situația persoanelor aflate în instituțiile psihiatrice, pentru care Republica Moldova a fost anterior condamnată la CEDO. Ministra justiției a declarat că subiectul va fi analizat suplimentar în cadrul Consiliului consultativ de pe lângă Agentul guvernamental, cu participarea instituțiilor relevante, pentru a identifica soluții durabile și de prevenție.

Ministerul Justiției a menționat că este responsabil de coordonarea a patru comisii specializate ale Consiliului Național pentru Drepturile Omului. Aceste comisii monitorizează și raportează despre implementarea recomandărilor formulate de raportorii speciali în contextul Pactului internațional privind drepturile civile și politice; Convenției europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante; Convenției privind accesul la documentele oficiale și Comisiei Europene Contra Rasismului și Intoleranței. Ministerul Justiției a organizat recent ședințe de lucru pentru fiecare dintre aceste comisii și a făcut apel către instituțiile vizate să contribuie activ cu informații despre gradul de implementare a recomandărilor primite de țara noastră și să manifeste un rol mai proactiv în sporirea nivelului de respectare a drepturilor omului. Aceste eforturi sunt importante pentru viitoarele evaluări internaționale, îndeosebi, în contextul parcursului european al Republicii Moldova.

DI O. SEREBRIAN a propus să fie discutate subiectele 1 și 2, oferind posibilitatea participanților la ședință de a interveni cu întrebări față de raportori, comentarii sau informații suplimentare.

DI C. PANICO, Avocatul Poporului, a subliniat necesitatea îmbunătățirii protocoalelor de intervenție instituțională comună și a comunicării între instituțiile responsabile de monitorizarea și sprijinirea persoanelor cu dizabilități mintale, în special în comunitate. De asemenea, a evidențiat importanța consolidării serviciilor de suport și a mecanismelor de referire pentru aceste persoane după externarea din instituții, în vederea reintegrării eficiente în societate.

Lipsa experților pentru efectuarea expertizei psihologico - psihiatrică este o problemă majoră. În vederea efectuării unei expertize este nevoie de așteptat mult timp ceea ce tergiversează procesul.

O inițiativă a oficiului avocatului poporului este Crearea Consiliului de monitorizare a Convenției persoanelor cu dizabilități.

O atenție deosebită a fost acordată și situației persoanelor strămutate intern, în contextul înrăutățirii drepturilor omului în regiunea transnistreană. Ombudsmanul a reiterat necesitatea dezvoltării unei strategii și a unui mecanism eficient de sprijin pentru persoanele care aleg să se stabilească pe partea dreaptă a Nistrului, deseori în urma intimidărilor sau represaliilor din partea structurilor neconstituționale din regiune.

Dna N. HRIPLIVÎI, Promo-lex, cu referire la regiunea transnistreană a menționat că se discută acțiunile care au fost întreprinse, sau urmează a fi întreprinse în baza PNADO. A menționat că documentul PNADO este ambițios și structurat logic, cu acțiuni, obiective, indicatori. A menționat că este de acord cu ce a zis prim ministru, președintele CNDO, că trebuie să întreprindem lucruri care le putem face nemijlocit pentru oameni și nu să ne limităm la ceea ce de fapt întreprinde regiunea transnistreană și anume acest plan a structurat acele acțiuni care le putem întreprinde, iar rezultatele obținute urmează a fi orientate la indicatorii stabiliți, fiind necesare alocări financiare atât planificate cât și identificate resurse noi, pentru a asigura o implementare a acțiunilor planificate la un scor înalt.

Dna Hriplivîi a remarcat că discuțiile îndelungate ce se referă la regiunea transnistreană sunt din motiv că nu avem o platformă, dar mai bine zis o instituție care ar coordona inter-instituțional discuția pe subiectele regiunii transnistrene și nu este o platformă care ar coordona instituțiile coresponsabile pentru aceeași acțiune din PNADO, deoarece în PNADO pentru fiecare acțiune sunt câțiva subiecți responsabili pentru implementarea fiecărei acțiuni. CNDO este doar o platformă care monitorizează finalitatea, însă este nevoie de o platformă responsabilă de coordonarea celor responsabili de implementarea acțiunilor și monitorizarea intervențiilor sectoriale și inter-multidisciplinare.

Cu referire la detenția ilegală în regiunea transnistreană, avem un coraport îngrijorător dintre numărul persoanelor încarcerate și numărul celor eliberați. A fost prezentat un caz unde în premieră OSCE a oferit o informație importantă despre rezultatele rapoartelor medicale efectuate prin care se constată că persoanele deținute sunt ținute în condiții nefavorabile, sunt maltratate și respectiv la momentul eliberării acestora, starea lor de sănătate este foarte gravă, iar cei care ajung în partea dreaptă a Nistrului nu primesc nici un suport instituționalizat în sistemul de sănătate, și nici un suport informațional care ar ajuta persoana să se orienteze unde să-l acceseze, unde să se adreseze. Instituțiile noastre nu fac suficient și coordonat acele acțiuni pe care ar putea să le întreprindă. De exemplu, o persoană cu acest statut nu a primit asistența medicală corespunzătoare, deoarece asistența medicală este gratuită doar pentru anumite categorii de persoane, printre care nu se regăsesc persoanele eliberate din detenție din partea stângă a Nistrului, care nu au resurse financiare. Persoana eliberată se trimite la medicul de familie însă intervențiile acestora sunt limitate deoarece această categorie de persoane nu are poliță de asigurare medicală. Accesibile sunt măsurile de asistență socială, dar să nu neglijăm și riscurile enumerate de dl Buzu care într-adevăr implică anumite impedimente pentru astfel de persoane de a beneficia de acest suport social oferit, iar mecanismul stabilit urmează a fi îmbunătățit reieșind și bazându-se pe experiențele pozitive ale altor țări. A menționat că

exemplul Ucrainei în 3 ani de război pe acest segment este unul eficient, atestându-se un bagaj enorm de experiență, capacități instituționale consolidate de a lupta cu agresiunea și a elabora politici de impact pentru populație, de a discuta cu societatea civilă și publicul larg a acestor subiecte, dispunând în acest sens de instituții foarte bine capitate în ceea ce privește reintegrarea teritoriilor ocupate de Federația Rusă. Viceversa este experiența Moldovei la acest capitol, care în cei 30 de ani de independență nu a reușit să progreseze pe acest subiect. Respectiv la moment dispunem doar de un viceprim ministru pe domeniul de referință, de un birou de reintegrare, care este o direcție în Cămară, o instituție de nivelul 2-3. Dar totodată ne lipsește o autoritate care să coordoneze instituțional astfel de aspecte ce vizează regiunea transnistreană, inclusiv aspecte care au fost enumerate și de Ministra justiției.

Dna Hriplivî a propus:

Să avem discuții mai aprofundate și punctate pe subiectul respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană, discutarea posibilităților de a crea sau de a diversifica instituțiile cu competențe pe acest domeniu, inclusiv abordările strategice incluse în politicile publice pe acest segment, și de a crea platforme funcționale și eficiente pentru organizarea dezbaterilor viitoare.

Alt aspect referitor la PNADO, remarcat de reprezentantul Promo Lex, s-a referit la calitatea rapoartelor/informațiilor sectoriale prezentate de autoritățile responsabile, atestându-se faptul că se raportează la fel cum s-a raportat până la acest plan, fără a se face trimitere la indicatori, fără a prezenta o legătura între acțiunile care sunt în PNADO și rezultatele obținute per sectoare.

Se solicită ca raportul pentru semestrul I să fie mult mai sistemic expus, astfel ca informația oferită să ofere posibilitatea de a analiza, verifica veridicitatea datelor incluse și monitoriza progresul per obiective stabilite, indicatori agreeți și impactul prevăzut al acestora la finalitatea Programului.

DI. V. COROI, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a subliniat necesitatea consolidării cooperării intersectoriale pentru asigurarea respectării atât a dreptului la sănătate a persoanelor adulte cu dizabilități mintale, cât și a dreptului la viață, supraviețuire și dezvoltare a copiilor aflați în îngrijirea acestora. Totodată, dat fiind faptul că multe dintre problemele invocate de către participanți includeau și dimensiunea de respectare a drepturilor copiilor, inclusiv din regiunea transnistreană, Ombudsmanul Copilului a concluzionat că este necesară și convocarea Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului.

A menționat despre cazurile concrete cu referire la copiii supuși violenței. Se cunosc îmbunătățiri în abordarea sistemică a acestei probleme odată cu adoptarea Legii cu privire la sănătatea mintală, dar este important de monitorizat fiecare aspect/capitol al normei legale în parte.

Avocații Poporului au reiterat necesitatea consolidării activității Consiliului Național pentru Drepturile Omului, pentru ca acesta să devină un mecanism mai activ și eficient în monitorizarea politicilor publice și în responsabilizarea instituțiilor statului în promovarea și protejarea drepturilor omului.

Dna A. CAPCELEA, UNICEF, a făcut o remarcă cu privire la serviciile de sănătate mintală în special pentru copii minori. A menționat că unele servicii sunt disponibile doar pentru adulți iar minorii nu are acces la servicii comprehensive în situații de adicții de diferită natură.

Este important a discuta acest subiect într-un mediu al actorilor guvernamentali cu competențe pe domeniu, pentru a înțelege unde sunt barierele pentru a crea aceste servicii complexe, pentru a răspunde la nevoile copiilor care au adicții.

DI RUSU, reprezentantul Procuraturii Generale, în contextul persoanelor cu tulburări psihice, a adus la cunoștință participanților la ședință despre cadrul metodologic aprobat în sistem în anul 2017, și anume instrucțiunea cu caracter general ce ține de reținerea și arestarea persoanelor care prezintă astfel de semnalmente, aducând ca exemplu practic de aplicare a acesteia cazul Brăguța ca un algoritm cum trebuie să acționeze organele legii în situațiile și față de persoanele cu astfel de tulburări. Respectiv a invocat necesitatea de a interveni cu actualizări pe marginea cadrului metodologic stabilit în diferite sisteme pentru a le armoniza la standardele internaționale de intervenție a organelor de forță, și a sistemului de justiție la general ce ține de reținerea și arestarea persoanelor cu probleme de sănătate mintală.

Dna A. CARAMAN, Comisia Electorală Centrală, a menționat despre importanța discutării subiectului realizării dreptului persoanelor cu dizabilități în context electoral. Prezența unui cadru normativ pe domeniu, nu exclude dezvoltarea unui mecanism de monitorizare a dreptului persoanelor cu dizabilități mintale de a participa la alegeri, a gradului de implementare a normelor legale adoptate și în special în cazul care avem recomandarea de a exclude orice limitare în dreptul de a alege, inclusiv pentru persoanele cu diverse forme de dizabilități. Cadrul normativ a fost ajustat și acum sunt lipsite de dreptul de vot doar persoanele pentru care legiuitorul a prevăzut expres norma doar dacă mențiunea dată este inclusă în hotărîrea instanței de judecată. Totuși tendința și eforturile pe acest sector trebuie să fie îmbunătățite prin eforturile de aliniere a legislației naționale la normele acquis-ul Uniunii Europene. Cazul de la Comrat a scos în evidență lacunele în procedura prevăzută și aici menționăm necesitatea ca acest subiect să fie suplimentar de discutat cu MMPS, MS cum să îmbunătățim sistemul electoral și cel procedural/de aplicare a normelor, pentru a fi accesibil și aplicabil pentru persoanele vulnerabile, inclusiv persoanele cu dizabilități mintale. Aceste eforturi nu trebuie să excludă și aspectele ce vizează activitățile de instruire a persoanelor care asigură procesul electoral în instituțiile specializate din sistemul medical și cel social pentru a asigura dreptul persoanelor cu dizabilități mintale la vot. Totodată s-a menționat că în apropierea alegerilor parlamentare au fost asigurate cu cabine speciale de vot secret toate secțiile de vot.

Dna A. CALINICI, secretar de stat a Guvernului a intervenit în ședință pe subiectul creării comisiilor specializate în vederea asigurării monitorizării și implementării tratatelor ratificate de autoritățile publice centrale și anume a:

- Comisiei specializate a Consiliului național pentru drepturile omului, coordonată de către Ministerul Mediului, pentru monitorizarea implementării Convenției privind accesul la informație, la justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Convenția Aarhus) (Ministerul Mediului)
- Comisiei specializate a Consiliului național pentru drepturile omului, coordonată de către Ministerul Sănătății, pentru monitorizarea implementării Convenției Consiliului Europei privind traficul de organe (Ministerul Sănătății; Agenția de Transplant)

Pe acest subiect menționăm susținerea unanimă a membrilor CNDO și votarea creării acestor două noi comisii specializate.

Reieșind din decizia agreată la începutul ședinței de a diviza subiectele de pe agenda pentru a fi discutate mai aprofundat în două ședințe, au fost agreate subiectele pentru a fi discutate la următoarea ședință a CNDO:

- Dezinformarea, falsuri informaționale și combaterea acestora

- Discursul de ură

La acest subiect s-a decis de a invita în calitate de raportori și reprezentanții IGP.

Cu referire la raportarea pe PNADO s-a menționat despre elaborarea raportului pentru primul an de implementare, care este public, dar subiectul dat va fi pus în discuție pentru următoarea ședință a CNDO după o abordare a acestuia pe o platformă mai operațională, prin prisma realizărilor și provocărilor întâmpinate de autoritățile implementatoare, precum și opinia societății civile pe aceste aspecte.

- Cu referire la subiectul: „Modificarea HG 65/2019 cu privire la Consiliul național pentru drepturile omului”, dna Calinici a menționat că proiectul este la nivel de concept și va trece toate etapele de elaborare, consultare, avizare în conformitate cu cadrul normativ adoptat.

**Prim-ministru,
președinte al Consiliului
național pentru drepturile
omului**

Dorin RECEAN